

רלדזל

בס"ד

1. מדוע פרשת ויחי היא פרשה סתומה?
2. מה פרוש המלה ויחי?
3. מדוע כאן נקרא יעקב ובפסוק הבא ישראל?
4. לשם מה מזכיר הכתוב שוב את גיל יעקב?
5. מה הבאור בויקרבו ימי ישראל למות?
6. מדוע נאמר נא שלש פעמים?

ויזוי

1. מדוע פרשת ויחי היא פרשה סתומה?

בדרך כלל, לפרשה סתומה יש רוח בין תחלת הפרשה וסוף הפרשה הקודמת - הרוח הזה אמור להיות תשע אותיות. כאן בפרשתנו, אין רוח בכלל - הפסוקים סמוכים כאלו זאת פרשה אחת. רש"י מביא שתי טעמים לכך: "למה פרשה זו סתומה? לפי שפיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר: שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו".

הפלי יקר מסביר את פרושו הראשון של רש"י: "שפיון שנפטר יעקב התחיל השעבוד, יהיה קשור שני פסוקים אלו על זה האפן, כי מתחלה אמר וישב ישראל בארץ גשן, הורה בלשון ושיבה שהיה להם ושיבה של שלוה ומנוחה, ויאחזו, שהיה להם גם אחזה

פרוש אחר להבין את סמיכת שתי הפרשיות כתב רבי שמשון רפאל הירש: הכתוב בא להראות לנו שאם אנחנו חושבים שעקר חייו של יַעֲקֹב היו השבע עשרה שנים שהוא גר במצרים בשלנה ובמנוחה עם יוסף, הרי שאנו טועים. השנים האלו צמודות עם השנים הקודמות שהיו מלאות צער, כי השנים הקודמות היו יותר חשובות מבחינת בני ישראל - שכן בשנים אלו, "יעקב" עלה להיות "ישראל" ובנה את משפחתו לעתיד. השנים האחרונות שלו במצרים נחשבו לתקופה הכי טובה ליעקב מבחינה אישית. בא הכתוב להדגיש ששנותיו במצרים היו ההמשך של חייו בשנים הקודמות.

מתוך דברי רש"י מובן, שאחרי פטירת יַעֲקֹב אבינו, אף שעדיין לא החל השעבוד כל ימי חייהם של בני יַעֲקֹב, הרי שזה נקרא כבר "נסתמו עיניהם ולבם" ומדוע?

בספר "אהל רחל" מהגאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א מובאים דברי החתם סופר המבאר שכל זמן שחי יַעֲקֹב אבינו, עמוד התורה, סמל עמל ומתיקות התורה, הרי שעם ישראל היו בבחינת ארץ ישראל, בלא שום מגע עם המצרים. בלי שום נסיון הקשור לטמאת מצרים, הרי שבני ישראל היו מנתקים לגמרי מהשעבוד ...

כשמת יַעֲקֹב אבינו כבר פחתה מתיקות התורה. אף שבני יַעֲקֹב עמדו על המשמר והצליחו להשפיע אמנם שישארו בבית המדרש ולא יצאו ממנו בתואנות שונות, מכל מקום, זה עצמו כבר נקרא תחלת השעבוד ובזה כבר ירדו כלל ישראל ממדרגתם. אם הם הגיעו למצב שצריכים שומרים וכבר נמשכים אחרי מצרים הרי שנסתמו לבן ועיניהם של ישראל.

2. מה פרוש המלה 'ויחי'?

רבי אליהו מוֹנֵק מְבַאֵר בְּסִפְרוֹ "קול התורה" שְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת בַּתּוֹרָה מְסֻפְּרוֹת עַל חַיֵּי צְדִיקִים וּבְעֵצָם מְדַבְּרוֹת עַל מוֹתָם. בְּפָרְשַׁת חַיֵּי שָׂרָה, הַפְּרָשָׁה מְדַבֶּרֶת עַל מִיתַת שָׂרָה אִמְנוּ, וְכֵן בְּפָרְשַׁתנוּ, 'וַיְחִי יַעֲקֹב' מְדַבֵּר עַל מִיתַת יַעֲקֹב אֲבִינוּ. בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, כְּשֶׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה עַל שְׁנוֹת הַחַיִּים, פְּתוּב 'וַיֵּשֶׁב' אוֹ 'וַיִּגַּר'. כָּאֵן הַמֶּלֶךְ 'וַיְחִי' בָּאָה לְהַדְגִּישׁ אֶת רֵמַת הַחַיִּים שֶׁל יַעֲקֹב - חַיִּים שֶׁל שְׁלֹחַ וּמְנוּחָה.

מְפָרֵשׁ הָאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ: "עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם וְ"ל כָּל מִי שֶׁסוֹף יָמָיו בְּטוֹבָה כְּאֵלוֹ כָּל יָמָיו בְּטוֹבָה ... הוּא אוֹמְרוֹ 'וַיְחִי יַעֲקֹב' חַיִּים שֶׁל שְׁלֹחַ בְּאֶרֶץ מְצָרִים בְּזֶה הִיָּה בְּעֵינָיו שֶׁהָיוּ יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּיו פְּרוּשׁ שְׁנַיִם שֶׁל חַיִּים כָּל יָמָיו שֶׁהֵם שְׁבַע שָׁנִים וְגו'".

כָּתַב בְּעַל הַטּוֹרִים: "לוֹמֵר שֶׁלֹּא חָיָה יָמִים טוֹבִים בְּלֹא צֶעַר אֶלָּא כְּמִנְיֵן וַיְחִי" - דְּהִינּוּ שְׁלִשִׁים וָאַרְבַּע שָׁנִים: שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שְׁיוֹסֵף גָּדַל אֶצֶל אָבִיו וְשִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁיַּעֲקֹב גָּר בְּמִצְרַיִם. וְעוֹד פְּרוּשׁ כְּתוּב בְּרִש"י (בראשית מט, לג) וְכֵן בְּמִסְכַּת תַּעֲנִית (ה): "וּמִיָּתָה לֹא נֶאֱמָרָה בּוֹ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹא מָת" - צְדִיקִים לֹא מָתִים - חַיִּיהֶם עוֹמְדִים לְפָנֵינוּ כְּדָגְמָא, וְהַחַיִּים שֶׁלָּהֶם מְמַשִּׁיכִים בְּצִאֲצֵאֵיהֶם הַהוֹלְכִים בְּדֶרֶכָם.

3. מִדּוּעַ כָּאֵן נִקְרָא יַעֲקֹב וּבְפִסּוּק הַבָּא יִשְׂרָאֵל?

הַפְּרָשָׁה פְּתוּחָה בְּ-וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְצָרִים וְסִימָה בְּ-וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. שְׁכֵן "יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹא מָת" - וּבִבְאֵר הַפְּתוּב סוֹפֵר, כְּתוּב בְּמִסְכַּת בְּבֹא בַּתְּרָא (קטז): "מִי שֶׁהִנִּיחַ בֵּן כְּמוֹתוֹ לֹא נֶאֱמָרָה בּוֹ מִיָּתָה". יַעֲקֹב אֲבִינוּ הִשְׁאִיר בֵּן כְּמוֹתוֹ - יוֹסֵף - וְלִכֵּן הוּא לֹא נֶחְשָׁב כְּמָת - אֲבָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ אַחֲרָיו בֵּן כְּמוֹתוֹ, כְּתוּב עָלָיו 'וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת'.

כָּתַב רַבֵּינוּ בַּחַיִּי: "כִּי שֵׁם 'יַעֲקֹב' נֶאֱמַר עַל מַדּוֹת הַגּוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי הָרִי מַה שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם 'יַעֲקֹב' הוּא עַל שֵׁם וַיְדוֹ אַחֲזוֹת בְּעֵקֶב עֵשׂוֹ, וְשֵׁם 'יִשְׂרָאֵל' נֶאֱמַר עַל מַדּוֹת הַנַּפֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁאֶמַר הַפְּתוּב 'כִּי שָׂרִית עִם אֱלֹקִים'. וַיְדוּעַ כִּי הָעֵקֶר הוּא מַדּוֹת הַנַּפֶּשׁ, וְלֹא מַדּוֹת הַגּוֹף ... שֶׁיְהִיָּה הַנַּפֶּשׁ עֵקֶר וּמַדּוֹת וְעֵנִינֵי הַגּוֹף טַפֵּל, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲזוֹ"ל לֹא שֶׁיַּעֲקֹב שֵׁם יַעֲקֹב מִמְקוֹמוֹ, אֶלָּא שֶׁיְהִי 'יִשְׂרָאֵל' עֵקֶר, וְ'יַעֲקֹב' טַפֵּל לוֹ ... לְכֵן הִתְחִילָה הַפְּרָשָׁה 'וַיְחִי יַעֲקֹב', וְאָמַר 'וַיְחִי יָמֵי יַעֲקֹב', כִּי אֶצֶל חַיֵּי הַגּוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה הָעֵקֶר שֵׁם 'יַעֲקֹב' בְּהִכְרַח, וְהַזְכִּיר שֵׁם 'יִשְׂרָאֵל' אֶצֶל הַמִּיתָה, כִּי מִיָּתָה הַגּוֹף - בְּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא חַיֵּי הַנַּפֶּשׁ - לְעוֹלָם הַבָּא".

4. לְשֵׁם מָה מִזְכִּיר הַפְּתוּב שׁוֹב אֶת גֵּיל יַעֲקֹב?

כתב האור החיים הקדוש: "ועוד קשה לא היה צריך לומר אלא 'ויהי ימי יעקב' וגו' קמ"ז וגו' ואני יודע לפי החשבון כי שבע עשרה שנה היה בארץ מצרים, למה שקדם בהודעה בפרשת ויגש דכתיב (בראשית מז, ט) 'שני מגורי שלשים ומאת שנה'. עוד למה הצרך לומר 'שני חייו' ולא הספיק לומר 'ויהי ימי יעקב'.

ואולי כי לצד שכל ימי יעקב לא נח ולא שקט כי משנולד, נולד שטנו; ועדין לא שקעה שמשו, עמד לבן ואלה מוסיף לרע לו, ואחריו הוקם על צערה של דינה, ועוד לו ויבא רגז אבדת יוסף. והוא שאמר הפתוב 'ויהי יעקב בארץ מצרים' י"ז שנה אלו היו חייו ולא קדם. וסמך לזה אומרו 'ויהי ימי יעקב שני חייו' לרמז שהן הנה היו ימיו שהיה לו בהן חיות, והוא אומרו 'ויהי ימי יעקב' פרוש אותם י"ז שנה 'שני חייו' פרוש שהיה לו בהם חיים וכו'. עוד ירצה על דרך אומרים ו"ל כל מי שסוף ימיו בטובה כאלו כל ימיו בטובה ... הוא אומרו 'ויהי יעקב' חיים של שלוח בארץ מצרים בזה היה בעיניו שהיו ימי יעקב 'שני חייו' פרוש שנים של חיים כל ימיו שהם 'שבע שנים' וגו'. וטעם אומרו 'ויהי' לשון צער, יכון לומר שהגם שהיו ימיו בצער אף על פי כן חזרו בעיניו להיות כלם של חיים".

האור החיים הקדוש מוסיף ומבאר: "למה שנה הפתוב סדר מספר שנותיו של יעקב?" אצל אברהם אבינו כתוב 'מאת שנה ושבעים שנה', אצל יצחק אבינו כתוב 'מאת שנה ושמונים שנה', ואצל שרה אמנו כתוב 'מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים'. ומדוע כאן מתחיל הפתוב עם המספר הקטן יותר?

התשובה היא כי המספר ארבעים ושבע יותר קרוב למלים 'שני חייו' כדי להדגיש שהשנים שיעקב היה עם רחל ויוסף, אלו היו השנים הטובות שלו - ומנינם ארבעים ושבע.

5. מָה הַבְּאוּר בְּ'וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת'?

בפרשת תולדות כתב רש"י (בראשית כז, ב): "אמר ר' יהושע בן קרחה: אם מגיע אדם לפרק אבותיו, ידאג חמש שנים לפניו ויחמש לאחר בן". ורש"י כאן כותב: "כל מי שנאמרה בו קרבה למוות, לא הגיע לימי אבותיו". יצחק חי מאה ושמונים שנים, ויעקב מאה ארבעים

כָּאן, אֶף שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ יְמֵי אָבוֹתָיו, חָשׂ יַעֲקֹב אֲבִינוּ שְׂפָחוֹתָיו אוֹזְלִים. וְעַל כֵּן קָרָא לְבָנוּ כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּרִשְׁבַּ"ם: "כָּל מְקוֹם שֶׁאָדָם חָפֵץ לְצִוּוֹת אֶת בְּנָיו צָרִיךְ לֵאמֹר וַיִּקְרְבוּ".

6. מִדּוּעַ נֶאֱמַר 'נָא' שְׁלֹשׁ פְּעָמִים?

כָּתַב הָאוֹר הַחַיִּים הַקְדוּשׁ: "אִם נָא מְצַאֲתִי חַן. אֹמְרוּ נָא תִתְפָּרֵשׁ לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה וּלְשׁוֹן עֵתָה". וְכֵן "שִׁים נָא, תִתְפָּרֵשׁ לְשׁוֹן זְמַן וּלְשׁוֹן בְּקִשָּׁה". וְכֵן 'אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי וְגו', פְּרוֹשׁ אֵל נָא לְשׁוֹן זְמַן".

וּמִדּוּעַ מְדַבֵּר יַעֲקֹב אֲבִינוּ עִם בָּנוּ בְּלְשׁוֹן בְּקִשָּׁה?

מִתְרַץ הַמַּהְרִי"ל דִּיסקִין שְׂכַאֲבִיו, הוּא הֵיךְ יָכֹל לְדַרֵּשׁ מִמֶּנּוּ כְּבוֹד אָב וְאִם לַעֲשׂוֹת לְפִי שְׂיַעֲקֹב צוּה לּוֹ. וְאִם כֵּן, יוֹסֵף הֵיךְ צָרִיךְ לְקַיֵּם מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל כְּבוֹד אָב וְאִם. אֶף יַעֲקֹב הִשְׁבִּיעַ אֶת יוֹסֵף וּכְמוֹ שְׂפָתוֹב בְּגִמְרָא (שְׁבוּעוֹת כ"ז) מִי שֶׁנִּשְׁבַּע לְקַיֵּם מִצְוָה - הִשְׁבּוּעָה לֹא חָלָה. וְאֵלּוּ כּוֹאֵן רָצָה יַעֲקֹב שְׂשִׁבּוּעָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף תְּחוּל. עַל כֵּן נִזְהָר לְבַקֵּשׁ בְּלְשׁוֹן בְּקִשָּׁה וְלֹא בְּלְשׁוֹן שֶׁל צוּוִי וְלְדַרֵּשׁ כְּבוֹד אָב וְאִם - וְזֶהוּ שְׂפָתַב רַשׁ"י בְּפָסוּק 'וְעִשִּׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמֶּת'; "חֶסֶד שְׂעוֹשִׂין עִם הַמֵּתִים הוּא חֶסֶד שֶׁל אַמֶּת, שְׂאִינוּ מְצַפֶּה לְתִשְׁלוּם גָּמוּל".

וְכַתֵּב הַתּוֹסֵפֶת בְּרִכָּה כִּי יַעֲקֹב אֲבִינוּ קָרָא לְיוֹסֵף וּבִקֵּשׁ אֶת בְּקִשָּׁתוֹ וְהִשְׁבִּיעַ אֶת יוֹסֵף עַל קְבוּרָתוֹ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן עוֹד לְפָנָי שְׂחָלָה, כְּפִי שְׂאָנוּ רוֹאִים בְּפָסוּקִים. רַק אַחַר כֵּן נֶאֱמַר 'וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה. וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, עַל פִּי הַדִּין שֶׁל "נִדְרֵי אוֹנֶסִין" דִּין הַקּוֹבֵעַ כִּי הַמְּבַטֵּיחַ דָּבָר לְחוֹלָה רַק כְּדֵי לְיִשֵּׁב אֶת דַּעְתּוֹ וּלְהַאֲרִיךְ אֶת חַיָּו, הֵרִי שְׂאִינוּ חֵיב לְמַמַּשׁ אֶת הַבְּטָחָתוֹ - שְׂכֵן כָּל מַה שְׂהִבְטִיחַ הֵיךְ רַק בְּגִלְל מְצַבּוֹ שֶׁל הַחוֹלָה. וְעַל כֵּן קָרָא יַעֲקֹב לְיוֹסֵף עוֹד בְּטֶרֶם חָלָה, בְּעֵת שְׂעוֹד הֵיךְ בְּרִיא, אֶף חָשׂ כִּי קָרְבוּ יָמָיו, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְמַלֵּא אֶת בְּקִשׁוֹתָיו וְדַרְשׁוֹתָיו. וְכֵן, רַק אַחֲרֵי שְׂבוּעָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף הוֹדִיעוּ לְיוֹסֵף שְׂאֲבִיו חוֹלָה.

המגיד מדובנא באר, שמטרת השבועה הייתה כדי לאלץ את פרעה להסכים לדרישה לקברו בארץ כנען. וזהו שאומר יוסף לפרעה: 'אבי השביעני'. ולכך הייתה פרעה חייב להסכים: 'עלה וקבר את אביך באשר השביעה'. ומשל בזה משל: מעשה בשני בני אדם, **ער** אהובים, ראובן ושמעון שמם. ראובן אהב אהבה גדולה את ידידו שמעון, עד שהחליט כי ברצונו לתת לו מנח אהבתו אותו סכום כסף גבוה במתנה. ברם, ידע ראובן כי רעייתו תתנגד למתנה זו, שהרי עדיף לה לרכוש בכסף זה רהיט לבית או שמא תכשיט, ולא תרצה האשה לתתו לשמעון ידידו. הרהר ראובן בלבו עד שמצא עצה טובה, כך שיוכל לתת את המתנה לחברו ושום דבר לא יוכל למנוע אותו מנתינה זו. מה עשה? התישב ראובן לכתב שטר חוב בחתימתו, בו הוא מתחייב לשלם לשמעון סך זה. וכאשר יגיע זמן פרעון השטר, תראה אשתו כי שטר חוב יש כאן, ואז לא תהא ברירה ביניה ויתקבל בהבנה שהוא משלם את הכתוב שהתחייב בשטר - לשמעון.

מעשה שכזה מגדר כחוסר ואמת - שהרי כאשר מגיע זמן פרעון השטר, לפי האמת חייב ראובן לשלם ולכבד את כל הכתוב בשטר; מכל מקום, עצם כתיבת השטר היא מעשה חסד, שכן איננו חייב לעשות זאת ועשה את הדבר רק מצד החסד, מחמת אהבתו לחבר.

הנמשל: מעשה יוסף ליעקב בענין הקבורה הייתה יכול להחשב כחסד, אך יעקב רצה להבטיח את הדבר בשבועה, כדי שיתחייב לאמת שבועתו. מאחר שחשש שפרעה לא יתן ליוסף לצאת לקבר את אביו בארץ ישראל, אלא אם יוסף יהא משבע ועומד, ואז לא תהא ברירה ביד יוסף אלא לשכנע את פרעה שיתן לו לקיים שבועתו.